

Astăzi Țara Bârgaelor², denumire atât de îndrăgită de intelectualii bârgăoani, cuprinde următoarele așezări³:

1) Comuna Livezile Bârgăului, care are în componența sa următoarele așezări: Livezile, sat de sași; Dumbrava, sat de lingurari care nu sunt țigani; Ghinda, sat de pomicultori.

2) Comuna Cușma, cu următoarea componență: Cușma; Dorolea; Bureauca, sat de cotărcari (făceau *cotărți* din nuiele de alun).

3) Comuna Josenii Bârgăului, cu următoarea componență: Josenii Bârgăului; Rusu Bârgăului; Mijlocenii Bârgăului.

4) Comuna Prundu Bârgăului, cu următoarea componență: Prundu Bârgăului care înglobează fostele sate Secu și Valea Ciorii; Susenii Bârgăului.

5) Comuna Bistrița Bârgăului, cu următoarea componență: Bistrița Bârgăului care înglobează satele Bistricioara, Bridireasa, Pe Fețe, Pusta și Podireiul; Colibița; Mița.

6) Comuna Tiha Bârgăului, cu următoarea componență: Tiha; Tureac care înglobează satul de cotărcari Bozganii; Valea Tureacului.

7) Comuna Mureșenii Bârgăului, cu următoarea componență: Mureșeni; Fântânele; Măgura; Ciosa; Valea Străjii; Șendreni.

Țara Bârgaelor este un ținut cu relief variat, mai mult muntos, cu vegetație bogată, iar gospodăriile satelor emană bunăstare. Atunci când vrei să cunoști acest ținut mai îndeaproape constăți că și oamenii sunt interesați.

O călătorie de plăcere

În sfârșit se ivise prilejul unei călătorii de plăcere, acum, la bătrânețe, pe melegurile natale ale soției mele.

Am fost de multe ori la Josenii Bârgăului, localitatea de domiciliu al socrilor mei, la Prundu Bârgăului, localitate de domiciliu (și de *slujbă*) a cumnatei mele, Marinela, învățătoare, și a soțului ei, Gigu Vlad, profesor de matematică, la Bistrița, localitatea de domiciliu și locul de muncă a lui Simionică, fratele soției mele și a soției sale, Geta, la Bistrița Bârgăului, la Toader Cerceja, unchiul soției mele, dar de fiecare dată presat de timp și de griji.

Acum, în sfârșit, aveam o săptămână, o mașină (a fiului meu, Nelu) și un șofer (fiica mea, Nuțica) la dispoziție, și-mi lipsesc și grijiile.

Programul acestei săptămâni trebuia să fie îndeplinit de întreaga mea familie, dar Nelu nu mai avea concediu așa că vena în urma noastră la sfârșitul săptămânii de lucru ca împreună să participăm la nunta nepoatei noastre, Simona.

Am plecat de la Iași, cu mașina, duminică, pe la prânz, via Târgu Neamț, Toplița, Bistrița și, după mai bine de 6 ore de mers, pe la ora 3 d.a. am ajuns la Josenii Bârgăului la casa socrilor mei pe care după moartea lor, o moștenește Simionică și unde familia lui ne aștepta. Știam că au mult de lucru la Bistrița pentru pregătirea

² Că o formațiune prestatală care să fi format „o țară” aici nu știm cu certitudine dacă a existat. Am și eu convingerea, ca și autorul citatelor de mai sus, că este de bun simț că bazinul superior al Bistriței Ardelene nu a făcut excepție de la regula generală.

³ Aceste informații le am de la soția mea, Ioana Diaconu, născută și crescută pe acele meleaguri și care face parte, după bunica sa de pe tată, din neamul Cercejenilor.

nunții de aceea, noi rămânând „stăpâni” pe casa lor i-am sfătuit să nu ne ducă grija și să meargă liniștiți să-și vadă de treburile lor, ceea ce au și făcut.

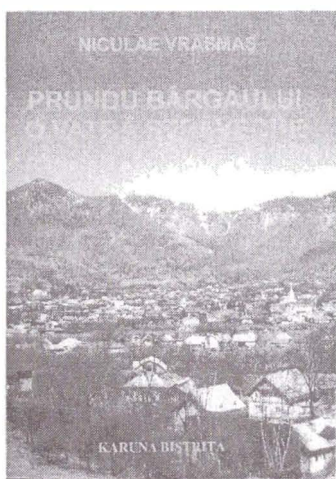
Dormitul a fost acolo, masa și celelalte activități trebuiau făcute împreună cu Simion și Jenica, soția lui și sora mai mare a soției mele, la casa pe care Simion o are moștenire de la părinții săi. „Programul de activitate” s-a făcut *ad hoc* încât în fiecare zi șoferul nostru docil ne-a plimbat oriunde grupul celor patru (eu, soția mea, Simion, soția lui) a avut chef și oriunde Loganul lui Nelu putea pătrunde (singurul loc unde șoferul nostru s-a speriat și a întors mașina din drum a fost pe șoseaua ce se construia spre Vatra Dornei, înainte de a ajunge la Fintănele, unde mașinile uriașe conduse de șoferii iadului scoteau praful, cu viteza lor nebună, din caldarâmul abia așternut. Mărturisesc că atunci mi-a fost și mie frică, parcă eram intrați direct în iad).

Toată excursia a meritat. Am întâlnit oameni interesanți, locuri interesante, situații interesante. Am aflat multe lucruri despre intelectualii zonei, despre preocupările lor. Și am mai aflat și multe altele.

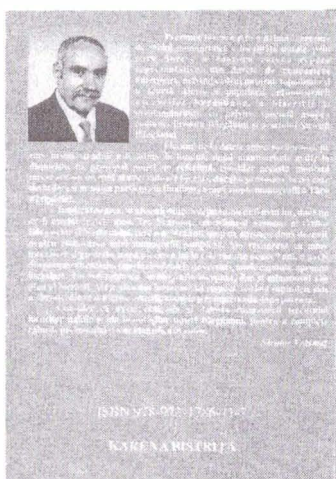
Niculae Vrăsmaș

Niculae Vrăsmaș, Prundu Bârgăului o vatră străveche, vol I, Editura Karuna, Bistrița, 2007. Din prefața lucrării aflăm că „*primul colectiv, de redactare a unei monografii complexe a văii Bârgăului după criterii științifice moderne, a fost constituit ad-hoc cu ocazia celei de a XI-a ediții a Simpozionului cultural al Văii Bârgăului, la data de 6 iunie 1982, în Prundu Bârgăului (...). Din colectivul de redacție, inițiat atunci, făceau parte următorii: Teodor Ghișan și Pompei Boca (...) Ioan Cermuncan (...) inițiatorul și fondatorul unei colecții muzeale și a Simpozionului cultural al Văii Bârgăului, Traian Balan (...) Teodor Vrăsmaș (...) și Viorel Nemeș*” (p.5).

Și ca orice comitet, comisie, *comiție* care se respectă și-a făcut din plin datoria de gropar al ideii.

Coperta 1

Coperta 4

Este o lucrare monografică ce tratează Țara Bârgaelor în șapte capitole distincte:

Cap.1 Scurt istoric al cercetărilor monografice;

Cap.2 Cadrul natural tratat geologic, hidrologic, climatic, floră, faună, soluri și protecția mediului. Este un capitol documentat (autorul este geolog de profesie) iar subcapitolul care tratează istoria geologică a Țării Bârgaelor mi s-a părut interesant și instructiv chiar dacă întâlnim mulți termeni de strictă specialitate.

Tot în acest capitol întâlnim o informație incitantă despre „Regele Brazilor” (“Regele pădurii” sau „Molidul candelabru”), *molid cu port conic piramidal, cu ramurile orientate în toate direcțiile, încâlcite, înghesuite, ce îi dau un aspect de tufă uriașă un adevărat „monstru” vegetal, caz teratologic rar în lumea plantelor, într-o poiană, (...) situate în Pasul Tihușa (...) (p. 70)* nu pentru că a fost o curiozitate a naturii, declarat monument al naturii ci, deoarece, a generat un fenomen socio-cultural materializat printr-o sărbătoare anuală (și nu numai).

Despre el au scris, așa cum ne informează autorul în paginile cărții, numeroase personalități, la modul admirativ.

Căldura și admirația de care dă dovadă autorul în prezentarea fenomenului natural dar, mai ales, cultural al Regelui Brazilor ne face să credem că (autorul) este o fire sensibilă, un om care iubește plaiurile prezentate.

În capitolul 3 autorul prezintă toponimia. Încă de la început ne informează (la subsolul lucrării) că *datele din acest capitol sunt prezentate după manuscrisul lui Teo Vrăsmaș (p. 80) fratele său.*

Această trimitere (precum și altele de acest gen întâlnite în lucrare) ne face să avem convingerea că autorul este o persoană corectă cu el însuși precum și cu cei din jur.

Subiectul este tratat într-o manieră interesantă, documentată și, uneori, surprinzătoare. Un loc aparte ocupă toponimul *BÂRGĂU* sau *BORG* cu care ocazie facem cunoștință cu diferitele interpretări date de Nicolae Drăgan, Tiberiu Zagrai, Iulian Marțian și alții.

În capitolul 4 autorul tratează zona din punct de vedere istoric.

Reia discuția din capitolul anterior, „Toponimia”, asupra toponimului *Bârgău*, acesta fiind tratat ca un produs al diferitelor documente existente în biblioteci sau arhive, ducându-ne la locuri mai mult sau mai puțin apropiate de „Țara Bârgaelor”.

În sfârșit, autorul concluzionează: *Dacă în limba italiană borgo înseamnă târg, nu este deloc exclus ca Borgo-ul roman să însemne chiar așa ceva. Un târg în care se vindeau blănuri, curele, hamuri pentru cai, lână și chiar produse alimentare provenite din gospodăriile vechilor daci, de care și romanii aveau mare nevoie. Proveniți în mare parte din zonele calde, meridionale, soldații romani erau siliți să-și înlocuiască hainele lor decoltate, cu blămurile și sumanele dacilor, pentru a putea supraviețui lungilor ierni friguroase de aici. În mod sigur că în vechile așezări bârgăoane au existat piețe de desfacere, cu astfel de produse specifice, care au fost menținute și posibil chiar să se fi dezvoltat după venirea romanilor. Cuceritorii dacilor nu erau barbari, veniți numai ca să jefuiască și să distrugă. (...).*

Romanii au avut nevoie să-i atragă și prin bunăvoință, de partea lor, pe vitejii daci, greu de supus numai prin forță. Coabitarea romanilor cu dacii rămași în mare

parte liberi, în acest colț Nordic protejat de munți, era de mare necesitate pentru menținerea și apărarea granițelor imperiului. Astfel se poate explica posibilitatea ca Drumul cel vechi sau Drumul Romanilor, din Munții Bârgăului, continuat, după surse documentare pe același traseu de Imperiul Austriac, să fi fost o colaborare a trupelor romane cu războinicii încă liberi ai dacilor, angajați ca paznici ai importantei trecători montane (...). (p. 104)

Așa dar *Bârgău* este de origine romană, păstrat din vremurile romane nicidecum săsească, ungurească sau de aiurea. Este un produs al colaborării dintre legiunile romane cu spiritul lor ingineresc și a populației dacice locale împreună cu care a fost construit Drumul Roman.

În continuare autorul ne informează: (...) *domeniul Borgo apare pentru prima dată, în actele familiei Bethlem, în anul 1317, ca un singur sat, (...).* (p. 107) *după care apar succesiv, două sate (1390) și în continuare militarizarea zonei prin formarea regimentelor grănicerești.*

Capitolul 5 ne face cunoscute lucrările monografice ale lui Teodor Ghițan cu lucrarea sa de licență din 1947, dr. E. Berneker cu o lucrare din 1908 și Iulian Marțian, în care se fac considerații demografice și administrativ-teritoriale tratate și cronologic (oarecum).

Capitolul 6, intitulat *Viața religios-morală*, tratează biserica (majoritar ortodoxă) și pe slujitorii ei, un loc central având discuția despre *Biserica unită cu Roma*⁴

Capitolul 7, ultimul al acestei lucrări, intitulat *Învățămintul în Țara Bârgaelor*, tratează, separat, situația instruirii prin școală înainte de 1918 și după această dată. Informațiile mi se par interesante.

Am trecut cu repeziciune prin această lucrare despre Țara Bârgaelor. Cei interesați pot găsi în ea multe informații, corect tratate, și care vor deveni complete odată cu apariția celorlalte volume care, sper, vor conține și informații etnografice din zonă, insuficient valorificate de cercetătorii din zonă (cunoscuți de mine).

Este o lucrare de referință care pe mine m-a impresionat plăcut.

⁴ Pentru un neavizat problema Bisericii Unite cu Roma pare relaxată (în zilele noastre) dar un-i deloc așa. Am observat mult bigotism la intelectualii din Ardeal, cel puțin la cei de religie ortodoxă. Este firesc dacă ne gândim la condițiile în care s-a consolidat, în timp, românismul în Transilvania. Atât preoții cât și intelectualii din zonă consideră o mare greșală *uniația*. Problema este că Biserica Unită cu Roma are enoriași români, iar ura românilor ortodocși împotriva Bisericii Unite este, de fapt, ură a românilor cultivată de biserica ortodoxă împotriva românilor uniți și, reciproc, ura românilor uniți cultivată de biserica unită împotriva românilor ortodocși, este fratricidă. Iată un exemplu în care biserica, prin slujitorii ei, indiferent despre ce biserică este vorba, dezbină românii în loc să-i unească, așa cum este menirea oricărei biserici naționale, spre satisfacția și în folosul dușmanului comun, secular și perfid, iredentismul unguresc. Aici nu este vorba de unguri, sau cum li se mai spune maghiari, ca popor, ci de o ideologie în numele căreia au fost uciși românii din Ip, Trăsnea, Moisei și din toată Transilvania, precum și din Târgu-Mureș-ul anului 1990, și nu numai. *Uniația* impusă de o putere opresoare este făcută cu intenția clară de a-i maghiariza pe români, de multe ori cu forța; ea a adus divizarea românilor ardeleni iar acest efect a fost corectat odată cu desființarea Bisericii Unite cu Roma în 1948. Din păcate pentru noi, românii, „revoluția” ne-a adus, pe lângă alte nenorociri, recunoașterea acestei biserici, adică dezbinarea românilor ardeleni. *Uniația* este o biserică artificială, nefirească și care nu numai că nu servește interesele românilor în țara lor dar este și dăunătoare.

Toader Cerceja

Toader Cerceja, țăran din Bridireasa, uncheș al soției mele, Ioana, născută Țarcă, m-a impresionat încă de când l-am cunoscut în vizitele la locul socrilor mei. M-a impresionat statura lui, dar mai ales cât de izbitor semăna, în tinerețe cu un roman, la bătrânețe cu un dac. O poză a lui în care purta o barbă de patriarh mă duce cu gândul la un tarabostes local.

Puține vizite i-am făcut la locuința lui din Bridireasa, trei sau patru, din care una singură pe când trăia soția sa. Am fost impresionat, atunci, de încăperea „din ceea casă” în care trona albul pânzăturilor peste care se așterneau florile cusăturilor: costume populare, prosoape, perne, cergi. O cameră încărcată cu opere de artă populară.

În toate ocaziile am fost impresionat de vorba lui molcomă și înțeleaptă.

De curând a fost tipărită o lucrare cu titlul „Amintiri din război”, a cărei autor este Toader Cerceja. Nu este specificat nici anul editării, nici editura.

Cele 40 de pagini ale acestei broșuri reprezintă oglinda vieții unui român bârgăoan trecut prin calvarul războiului.

Toader Cerceja

Amintiri din război

În primele cinci pagini prezintă *Spîța neamului meu* (pp.3-7).

În următoarele pagini (pp. 8-28) avem descrise peripețiile unui soldat ardelean, obligat să lupte pentru o cauză ce nu era a lui, în cel de Al Doilea Război Mondial, ajuns prizonier la armatele aliate, dus în Franța, via lagărele din Belgia. A supraviețuit războiului și a avut puterea să scrie despre acesta.

În ultimele pagini (pp 29-40) sunt publicate poeziile: *Cedarea Ardealului; Recrutul; Amintiri din seara de Crăciun în Cehoslovacia – Munții Tatra – 1944; Viața de prizonier; Amintiri de pe frontul din Galiția; Bun rămas (Amintiri din cătănie); Străin; Dor de țară; și Aș vrea...*

Construcția poeziilor respectă forma versului popular atât ca rimă, ca ritm și chiar acel

celebru „foaie verde...”

Din toate poeziile se „ridică” o naivitate cu miros de proaspăt care dă farmec liricii populare:

*Hei, săraci voinici feciorii
 Cum se duc ei ca și norii.
 Plânge maică după mine
 Că și eu plâng după tine.
 Plângeți frați, plângeți surori
 Plângeți tu grădină cu flori,
 Plângeți fete și feciori.
 Plângeți voi fete fecioare
 Ca nopțile după soare. (...)
 (Recrutul, p.32)*

*Frunză verde de alun
 Am ajuns sfântul Crăciun
 Să-mi ajute prunc Hristos
 Să îl petrec sănătos
 Că nu sunt în al meu sat
 Sunt departe-nstrăinat
 Și mi-i inima amară
 N-am dimineață, nici seară
 N-am prietenii din sat
 Nici nu merg la colindat
 Și în loc să beau vin-ars
 Șterg lacrimi de pe obraz
 Și în loc să merg cu berea
 Port în spate mitraliera. (...)
 (Amintiri din seara de Crăciun în
 Cehoslovacia-Munții Tatra-1944,
 pp 32, 33)*

*Frunză verde de mărar
 Sunt în lagăr prizonier
 Prizonier l-americieni
 Ce i-au învins pe germani.
 Sunt în lagăr amărât
 Împrejur am gard înalt
 Gardu-i cu sârmă ghimpată
 Să nu pot fugi acasă. (...)
 (Viața de prizonier, p.34)*

*Bate vânt de primăvară
 Păsările cântă iară
 Dar și gându' mă omoară
 Să mă duc la mine-n țară.
 Cresc flori mândre și miroase
 Eu cu inima duioasă.
 Florile-s de primăvară
 Eu străin în altă țară
 Străinel și-a nimănui
 Ca pasărea cucului.
 Dar ea zboară-n lumea-ntreagă
 Pe ea nimeni nu o-ntreabă.
 Eu de plec dimineața
 Nu mă-ntreabă măicuța
 De mai vin seara ori ba.
 Maica nu m-așteaptă-n prag
 Să-mi dea cina cu drag.
 Nici tăicuța nu-mi mai spune
 Vorbe frumoase și bune.
 Cum să nu-mi fie lumea amară?
 Mi-ar fi viața mai voioasă
 De n-aș avea gându-acasă.
 (Dor de țară, p 39)*

Am inserat această poezie în întregime deoarece din ea rezultă un proces psihic extraordinar: pentru acest țaran cu suflet de poet, ca de altfel pentru orice suflet de țaran, ȚARA este mama, tata și locul cu florile copilăriei, cu alte cuvinte țara este casa părintească, este familia lui.

Toader Cerceja, țaranul din Bridireasa Bârgaelor se situează pe picior de egalitate cu un alt poet-țaran din Vutcani, Costache Băbâi (despre Costache Băbâi găsiți informații în Ion Diaconu, Vutcani, Despre cultură și civilizație. Cămin cultural. Cultură populară, Editura Kolos, Iași, 2008).

Ediția este îngrijită de Maria Vlad (Marinela), învățătoare în Prundu Bârgăului.

Preotul Cristea Simion

Notă biografică

Numele și prenumele: Cristea P. Simion.

Data și locul nașterii: 8 noiembrie 1937 la Josenii Bârgăului.

Părinți: Petru și Floarea.

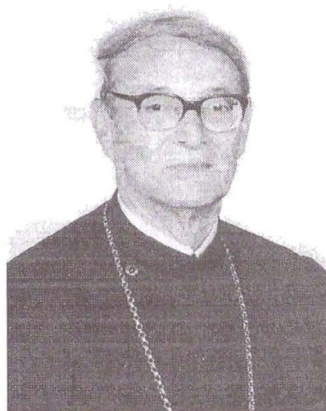
Starea civilă: Căsătorit cu Jenica (Țarcă), are doi copii: Simion-Doru și Luminița.

Situația militară: Stagiu militar nesatisfăcut.

Școlarizare: Seminarul Teologic din Cluj și Facultatea de Teologie din Sibiu.

Activitate profesională: Preot paroh la: Cușma și Susenii Bârgăului din județul Bistrița-Năsăud; Florești și biserica Schimbarea la Față și professor la Universitatea Cultural-Științifică din Cluj, județul Cluj.

Activitate extraprofesională: Publică „Sub stelele nopții” în 2004 și „In honorem” în 2007, ambele tipărite la Cluj. De asemenea publică peste 250 de studii și cercetări în revistele: „Mitropolia Ardealului”, „Renașterea”, „Ortodoxia Maramureșeană”, „Actualitatea clujeană”, „Stema”, „Telegraful român”, „Răsunetul”, „Plaiuri bistrițene și năsădene”.

La venirea în Cluj, în 1982, a lucrat, în calitate de preot paroh la biserica „Schimbarea la față” care funcționa în fosta Catedrală Greco-Catolică și care (Catedrală) purta același nume (Schimbarea la Față), (în 1948 Biserica Greco-Catolică a fost desființată, clădirile și enoriașii – care au dorit – trecând la Biserica Ortodoxă). În anul 1995, fără tensiuni¹ (!) lăcașul a fost restituit Bisericii Greco-Catolice. După doi ani (în 1997), timp în care slujbele au fost oficiate în stradă, a început construcția unei noi biserici, pe aceeași stradă, cu același nume, pentru aceiași credincioși ortodocși. Terenul a fost concesionat de Primăria municipiului Cluj (pe când primar era Gheorghe Funar care a făcut și prima donație substanțială pentru începerea lucrării – 2,5 miliarde lei vechi – din bugetul Primăriei).

La această biserică la care, inițial, erau patru preoți, au mai rămas doi: Simion Cristea și Titus Moldovan (parohul actual); din vechea parohie s-au format șapte parohii. Deși construcția nu este încă terminată se oficiază slujba în ea de patru ani.

(Consemnarea a fost făcută la 29.08.2008 în Josenii Bârgăului)

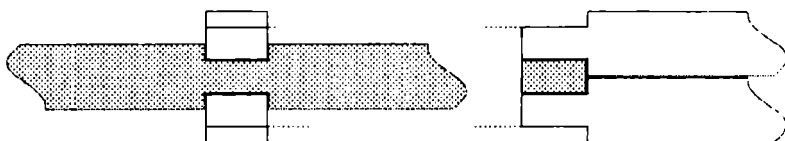
⁷⁵⁸ Preotul Cristea Simion spune cu eleganță *fără tensiuni*, dar subiectul a fost mediatizat și știm că uniții au folosit forța (nu violența) iar ortodocșii nu s-au lăsat atrași în joc.

Gospodăria² preotului Simion Cristea din Josenii Bârgăului, moștenire de la părinții săi Petru și Floarea.

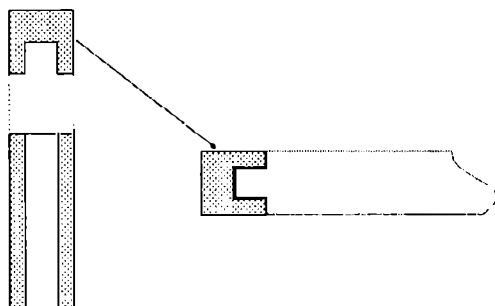
Am consemnat aceste date în urma unor observații de la care am tras concluzia că această gospodărie este specifică secolului al XX-lea pentru satul Josenii Bârgăului dar întâlnită destul de des și în celelalte sate din Țara Bârgaelor. Ea constă în: casa de locuit, lemnăria, grajdul și șura în corp comun, în această ordine. Lemnăria poate fi acoperită sau descoperită. Aceste construcții pot fi dispuse în linie dreaptă, în unghi drept sau în careu cu deschiderea spre stradă. În a doua jumătate a secolului al XX-lea casele au început să fie din ce în ce mai mari, unele cu etaj dar, la țărani, celelalte două componente au rămas neschimbate chiar dacă unele grajduri și șuri și-au schimbat destinația inițială după împutinarea sau chiar pierderea animalelor. Am văzut la Paraschiva lui Larion Hangan din satul Tureac, comuna Tiha Bârgăului, un mic apartament amenajat cu cele mai bune materiale care dau strălucire și bun gust, format din dormitor, cameră de zi și sufragerie, baie (dacă nu mă-nșeală memoria cu jacuzi), iar lemnăria a fost transformată în bucătărie de vară; sau în Bistricioara, la Măricuța, șura este transformată în atelier; sau în Bridireasa, la Ștefan Hangan, șura este transformată în locuință tot atât de cu bun gust ca și cea de la Tureac.

Revenind la gospodăria preotului Cristea, casa este construită din bârne îmbinate în *chetori* adică cu lemnul (fasonat) pe toată lungimea peretelui, spre deosebire de alte construcții în tehnica numită în *șoși* (pluralul de la șoș) în care îmbinările bârnelor orizontale se fac într-un șanț practicat în stâlpul vertical. Grosimea peretelui cu tot cu tencuială este de 16 centimetri.

Îmbinare „în chetori”

² Deși în *Dicționarul limbii române contemporane* a lui Vasile Breban este definit cuvântul *gospodărie*, în *Dicționar de artă populară românească* acest cuvânt nu apare. Să nu fie o noțiune etnografică, să nu constituie o artă modul de amenajare a unei gospodării? Eu aș crede că, da! Din experiență proprie știu (poate că mă înșel, dar nu cred) că nici o autoritate locală nu are conservată măcar o singură gospodărie reprezentativă pentru o anumită perioadă care, în opinia mea, ar fi un argument puternic de stabilire și menținere a identității comunității respective. Primăriile și Consiliile locale găsesc resurse pentru orice numai pentru conservarea identității așezărilor subordonate nu găsesc. Colecții muzeale adunate și păstrate cu grijă sunt spulberate de *dirigitorii* locali sub blânda și cu concursul *dirigitorilor șefi*. Fiecare perioadă istorică are propria concepție de amenajare a unei gospodării, nu neapărat țărănească. Chiar și marile aglomerări urbane au propria concepție privind gospodăria.

Îmbinare „în șoși”

Locuința este compusă din *casa de parade* sau, o altă denumire, *în ceea casă*, unde se primesc oaspeți, *tinda* fără mobilier transformată în bucătărie, *camara*, transformată în baie, dormitorul și *târnapul*. Casa este construită în 1935.

Lemnăria, construită din scândură, este folosită pentru depozitarea lemnului pentru iarnă. Ea este închisă pe trei laturi și acoperită.

Grajdul, construit din bârne, astăzi este amenajat și folosit drept cameră de alimente.

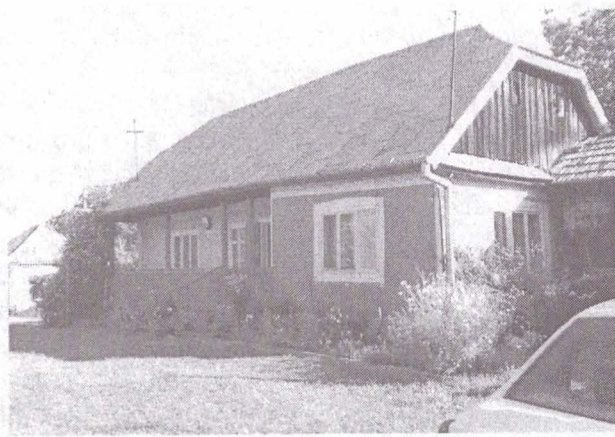
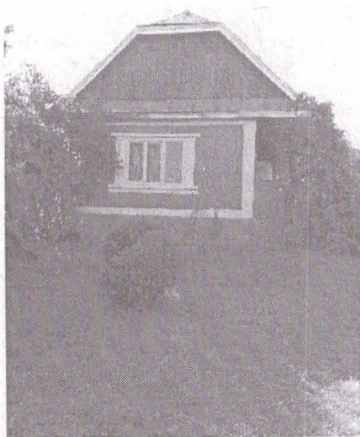
Șura și fârtaiul au pereții din scândură, destinația lor actuală fiind cea de magazie.

Un alt spațiu al gospodăriei ce trebuie menționat, este neamenajat în mod special și se află în spatele grajdului. Aici, prin intermediul unei ușițe practicate în perete grajdului, se depozitează gunoiul până la transportarea lui pe ogor.

Lemnăria este refăcută cu respectarea în mare (dimensiuni) a vechii construcții.

Grajdul, șura și fârtaiul au fost refăcute la dimensiuni de două ori mai mici decât construcția anterioară (prăbușită datorită subrezirii unei grinzi de la șarpantă udată frecvent de ploie și a unei zăpezi mari). Planul și arhitectura întregului complex a fost respectat întocmai. În continuarea acestui ansamblu, separate de el, erau cotețele pentru porci și corla oilor, toate din scândură și acoperite cu țiglă în solzi, pentru a nu intra lupul, acum aceste construcții sunt demolate.

Toate construcțiile gospodăriei au fost acoperite cu țiglă mică (în solzi), astfel sunt și astăzi cu excepția locuinței la care țigla a fost înlocuită cu tablă galvanizată.

Informațiile au fost luate de la preotul Simion Cristea, moștenitorul lui Cristea B. Petru și Floarea, părinții lui.

În discuția avută cu preotul Cristea despre gospodăria sa, din Josenii Bârgăului, acesta a spus:

„În spatele șurii la cca. 20 de metri distanță, am săpat un șanț transversal pentru ca apa de ploaie, de pe coastă, să nu vină peste șură. Atunci am observat, pe toată lungimea șanțului, cioburi ceramice de culoare neagră”

Nu a știut să-mi spună cum este posibil așa ceva. Știam că în curtea sa, atunci când muncitorii au săpat șanțul pentru introducerea conductei ce leagă hidroforul de casă, era doar la suprafață un strat foarte subțire în care erau rădăcinile ierbii, restul doar prundiș. În mod cert gospodăria sa (ca de altfel majoritatea gospodăriilor din Joseni) se află pe albia majoră a râului Bistrița Ardeleană.

Am exprimat această nedumerire către soția mea.

— În Josenii Bârgăului au existat olari. Ei se ocupau, mai ales, cu producerea de pipe, *șcârle*, cum se spune pe la noi. Când eram copil am cunoscut pe Pahone Petre, cunoscut după porecla de Petrea lui Groschior³. Avea atelierul gard în gard cu cimitirul satului. Confectiona *șcârle* (pipe) și *oale de groștior* (ulcioare pentru lapte). Tot în copilărie am mai cunoscut un olar din Mijloceni care confectiona farfurii (*scafe*) și oale de groștior. Fiind colegă cu fata lui am avut posibilitatea chiar să învăț roata la care lucra aceste vase. De altfel porecla josenarilor era de *șcârlari* spre deosebire de a rusenilor căroră li se spune *cocoși*, deoarece îndată scoteau brișca și se *înțâncoșau* fără să-și facă mari vătămării, întocmai ca oșenii. Când trecea trenul prin Rus mecanicii „fluierau” *cucurigu*, în ciuda rusenilor. Există și o strigătură la horă:

Fetele de pe Bârgău

Fâșcăe și beu băgău.

Bunica mea spunea că mama ei fuma pipă. Atunci când nu aveau timp să fumeze pipă cei nărași mestecau *băgău* (tutun). Cred că foloseau și frunză de arin când nu aveau tutun.

— Totuși, de unde luau lutul necesar acestui meșteșug?

— Dintr-un deal care se află lângă cimitir. De altfel sub prund poți găsi argilă. Prund se găsește doar până la marginea dealului care mărginește albia majoră a Bistriței.

— Olăritul era o ocupație atât de importantă?

— Da. Pipele din Joseni se vindeau bine în zonă, și nu numai⁴. Nu era singurul meșteșug⁵. Pe *Canalul Morilor* se aflau vâltori, gate, mori și pive, toate

³ Groștior în grai local înseamnă smântână.

⁴ În lucrarea „Dicționar de artă populară”, Georgeta Stoica, Paul Petrescu și Maria Bocșe, Editura Științifică și Enciclopedică, București 1985, la p. 265, în articolul *Josenii Bârgăului* se spune: Important centru de ceramică, în care s-a lucrat în trecut ceramică neagră iar în prezent ceramică roșie smălțuită. În sec. 18 olarii din J.B. produceau un mare număr de pipe pe care le exportau în Galiția și Ungaria. Formele caracteristice sînt: strachina, ulciorul, cana, oalele de diferite mărimi. Motivele decorative geometrice – linii spirale, semicercuri, buline – sau florale stilizate, executate cu alb, verde, galben se detașează pe fondul cărămiziu al vaselor formând un ansamblu artistic.

⁵ Nu era singura localitate din Țara Bârgaelor în care s-a practicat olăritul. În „Dicționar de artă populară” pomenit la trimiterea anterioară, la p.295 citim: *Mijlocenii Bârgăului* (sat com. Josenii Bârgăului, jud. Bistrița-Năsău). Centru de ceramică cu producție foarte redusă în prezent, care lucrează vase și oale cu una sau două toarte și oluri de diferite

acționate cu apă. În alte sate vecine nu știu să fi fost asemenea întreprinderi deoarece pe vadul apei nu se puteau construi asemenea instalații datorită inundațiilor. Pe Canalul Morilor nu a fost niciodată inundație, deoarece la intrarea apei pe canal, în Mijloceni, existau stăvile.

Cu ocazia altor vizite la socrii mei am văzut o asemenea moară și piuă. Acum în funcțiune sunt multe gateri dar care nu mai funcționează cu apă.

Încă din primele vizite la Joseni am fost surprins că josenarii, în afara faptului că mergeau *pe țară* cu material lemons (obținut pe căi nu tocmai ortodocse) prelucrat în scânduri și *blane*, cu ajutorul căruțelor (*ștraifuri*) trase de cai buni (unii spuneau că atunci când plecau în astfel de expediții dădeau cailor *jinars* – ținică din fructe fiartă de două ori – să nu-i poată prinde nimeni) se ocupau, și nu puțini, de confecționarea *canapelelor* de o simplitate remarcabilă pe care le vindeau în toată țara. De altfel această ocupație o practică și astăzi folosind o tehnică și un „*dizain*” ceva mai elevat, într-un număr atât de mare încât un întreprinzător, unul cu numele Vrâncean, și-a pus la punct un depozit impresionant de *burete* cu dispozitive performante de tranșare a calupurilor aduse direct din fabrică. Atunci când am fost la acest depozit de pe *Ulița Beserecii* pentru a-mi procura niște saltele din *burete* în curte se afla un *TIR* cu remorcă plin cu asemenea calupuri. În câteva minute, dintr-un calup, mi-au tăiat cu mașina pomenită, trei saltele, la dimensiunile cerute.

Maria Vlad

Maria Marinela Vlad, Heniu și Miroslovele; Tâtarca, Editura Karuna, Bistrița 2005. Lucrarea cuprinde douăzeci și una de pagini de povestire fantastică și teatru scurt.

Dedic acest volum tuturor copiilor de pe Valea Bârgăului în memoria fostului meu profesor de limba și literatura română – Liviu Mănarică.

Maria (Marinela) Vlad, învățătoare, a iubit enorm copii, dar de copii nu a avut parte. A organizat, la școala unde a funcționat, un colț muzeistic ce conținea obiecte etnografice și nu numai, menit să înlesnească educarea copiilor în spiritul respectului pentru cultura populară dar, după ce s-a îmbolnăvit de o boală nemiloasă, colecția a fost desființată, colegii trimițându-i obiectele acasă.

A fost o lovitură grea pentru învățătoarea care considera că acea colecție aparține de fapt și de drept generațiilor de elevi ai școlii. Este soarta atâtor colecții strânse cu mîgală de oameni generoși, și dăruite cu dragoste unor comunități, și distruse cu dezinvoltură de epigoni. Tristă țară unde sufletul acestui fel de oameni este ucis!

Heniu și Miroslovele este o poveste dedicată tuturor copiilor de pe Valea Bârgaelor despre cei doi munți îngemănați: Heniu și Miroslovele. Este o interpretare personală, adaptată trebuințelor copiilor, a unei legende mai puțin circulată în zilele noastre. Caracterul profund patriotic imprimat acestei povestiri fantastice o face să fie de ajutor învățătorilor și educatoarelor în măsura în care aceștia sunt dispuși să o adapteze situațiilor.

„Bunul Dumnezeu, când a făcut pământul, a sărutat România. Dulceața buzelor lui a rămas pe această țară plină de belșug și frumusețe. Nouă, celor din Bârgău, ne-au dăruit muntele, dealul și valea, toate înșiruite după nevoile lui neprihănite.

Străinul se minunează aici de tot ce întâlnește în cale, dar nouă, locuitorilor acestui meleag, ni se par obișnuite. Doar legendele ne iau în călătorie prin propriile meleaguri și ne dezvăluie frumusețile. Odată, am adormit printre flori. Și iată ce-am visat!” (p.9).

Locul acțiunii este un pământ de legendă, la marginea Mării Tethis, o pădure de conifere, aici unde se află astăzi Țara Bârgaelor, locuită de agricultori.

Protagoniști: prințul Heniu, fiul împăratului Soare Apune și prințesa Miroslava, fiica împăratului Soarelui Răsare.

Intriga: dragoste la prima vedere (visată), nemăsurată, între cei doi protagoniști.

Piedica majoră în calea dragostei lor: dușmănia dintre împăratul Soarelui Apune și împăratul Soarelui Răsare care, până la urmă, ajung să se războiască pe aceste meleaguri.

Deznodământul: ruga celor doi îndrăgostiți către Zamolxe au dezlănțuit, din locurile în care se aflau ei, forța telurică a focului, doi vulcani ce au acoperit cele două armate formând două dealuri iar acolo unde se aflau îndrăgostiții ce nu puteau să-și împlinească visul de a se căsători, doi munți: Heniu, unul dintre ei și Miroslovele, celălalt. Din Heniu se scurg lacrimile tânărului prin pâraul Secu iar prin Brujeniul, nețărnutura lui durere. Din Miroslovele fecioara își varsă lacrimile prin Izvorul Miroslovei iar pâraul Valea Străjii marchează locul unde străjerii prințesei aveau tabăra.

În povestire-și mai găsesc locul și duhurile negre ale nopții care contribuie și ele, oarecum, la realizarea deznodământului.

Cred că forma și „dantelăria” în care este îmbrăcată povestea place copiilor. De fapt pentru ei a fost scrisă.

În povestire se strecoară multe date de geografie locală, plăcut prezentate, care poate face ca micii școlari să le asimileze mai ușor.

Tătarca este o poveste dramatizată, special pentru uzul copiilor și creată cu același scop de a facilita asimilarea de către ei atât a legendei cât și a geografiei locurilor.

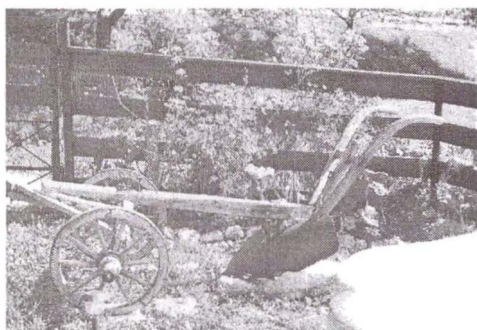
Depinde de învățătorii și educatoarele zonei dacă și cum vor folosi textele. Eu spun că merită încercat.

[illegible]

Evident, temele puse în discuție au caracter cultural sau civic și nu este înregimentată politic (revista), chiar dacă acum apare ca supliment lunar al ziarului „Răsunetul”, declarat „cotidian democrat independent al județului Bistrița-Năsăud”; poate Consiliile locale declarate „editori” au „uitat” să-o finanțeze, boală cronică (amnezia) la consiliile locale din satele românești.

Plugul de lemn

Știam de existența plugurilor de (din) lemn care erau funcționale până câțiva ani în urmă. Un asemenea plug avea și socrul meu, Țarcă Simion și, la moartea lui, nu prea mulți ani în urmă, i l-am cerut cumnatului meu, Simionică, pentru muzeul din Vutcani. Bucuros mi l-a promis împreună cu alte obiecte care constituiau un mic *patrimoniu*. A fost imposibil să le iau atunci cu mine, viața dură (pentru mine) ce a urmat până la ieșirea la pensie nu mi-a mai permis să-i vizitez. Atunci când am făcut-o toate aceste obiecte nu mai erau și nimeni nu știa ce s-a făcut cu ele. Soacra mea bolnavă, imobilizată la pat, nu știa niciodată ce făceau cei ce o vizitau. Păcat. Erau obiecte importante etnografic chiar dacă toți le consideră vechituri bune de aruncat.

De aceea, atunci când urcam dealul spre locuința lui Toader Cerceja, am tresărit: în fața ochilor, într-o curte, pe post de *rastel* pentru ghivecele cu flori, trona un plug de lemn. Am dat jos ghivecele și l-am fotografiat. Abia ajuns acasă mi-am dat seama că luat de val nu l-am fotografiat în postura inițială, aceea de rastel pentru ghivecele cu flori. Ce fotografie cu simboluri încărcate ar fi fost!

Cimitirul din grădină

Ajuns aproape de casa lui Toader Cerceja, bătrânul drag nouă care se mișcă extrem de greu datorită unei boli la picioare, am dat cu ochii de cimitirul din grădină.

Cimitirul din grădina lui Toader Cerceja

Mai văzusem așa ceva în grădina lui Simionică; acolo sunt înmormântați socrii mei. Cumnatul Gicu Vlad are în fundul grădinii mormintele părinților, a unor rude și a soției sale, dar acum am realizat importanța acestui lucru: cum să vinzi grădina când acolo sunt morții tăi!

Se pare că de curând pe valea Bârgăului a venit interdicția de a se mai face înmormântări în grădină. Va fi respectat acest ordin de către bârgăoani? Doar dacă preotul nu va sluji înmormântarea decât în cimitirul satului.

O evadare din Țara Bârgaelor

În una din zilele acelei săptămâni, *gașca* celor patru moșnegi zănateci (greșit, doi moșnegi și două doamne babe) a hotărât să întreprindă o escapadă la Sângiorz Băi, în Țara Năsăudului. A haltă la Nepos (Văraria), la Iulian Someșan, vărul soției mele, care, luat prin surprindere, a rămas perplex. Era prima oară când îl vedeam și am rămas impresionat de asemănarea izbitoare cu mama lui, Anuța, mătușa soției mele. S-a dezmeticit repede învățătorul cu glasul puternic ce ține cu cinste isonul în strana bisericii locale. L-am găsit într-o casă mare, veche, cu ziduri foarte groase, ce o are de

la socrul său. O grădină de care se arată foarte mândru și chiar avea de ce să fie, ne primește cu răcoarea ei, dată de vegetația luxuriantă. Gazda noastră se arată *făloasă* de tot ce a cules din ea, mai ales de *gram(p)cirii* cu adevărat frumoși. Bun povestitor, ne-a cucerit pe toți cu vioiciunea lui, aproape exuberantă. Un om foarte religios și căruia, ca și altor oameni de carte din zonă pe care i-am cunoscut eu, nu-i plac *unișii*.

Stațiunea balneoclimaterică „Sângiorz Băi”

În drum spre ținta noastră am trecut pe lângă *cristul de tinichea* de la Prislop fără să ne oprim și am urmat calea râului ce ne însoțea ba la dreapta, ba la stânga, și de calea ferată ce urmărea apa curgătoare printre munții ce străjuiesc valea îngustă și, la un sfârșit, ajungem la destinație în jurul amiezii.

Ne întâmpină un orașel cochet, dar aproape gol. Primul lucru pe care l-am vrut a fost să ajungem la izvoarele tămăduitoare de care auzisem dar pe care nu le văzusem deoarece nu mai fusesem aici. Am trecut pe lângă ele fără să le băgăm în seamă și doar un localnic binevoitor ne-a îndreptat pașii în direcția bună. Am intrat în construcția micuță cândva curată (probabil) dar acum murdară și cu miros de urină, în care se rânduiau șipote liliputane din țevă de aramă lângă care scria (pentru fiecare) *izvorul nr...*

Părculețul din fața hotelului stațiunii, aproape pustiu, emana răcoare și veverița ce avea de lucru ba în vârful molizilor, ba la rădăcina lor, făcea ca peste tot să troneze liniștea (mai mult tihna). Copleșiți de atâta liniște și pace am pornit pe drumul de întoarcere iar la ieșirea din centru Sân Georz-ului am lăsat la stânga *biserica unită* cu intrarea străjuită de lacăt. Doar în pridvor câteva pliante care nu au plăcut companionului meu.

La ieșirea din Prislopul lui Rebreanu nu am rezistat tentației de a vizita casa memorială a acestuia. În capul treptelor ne-a întâmpinat ghidul corpolent care ne-a îndrumat recitându-și cu glas egal, puternic, pretins aferat, textul. Frumos așezământ, monotonă poveste, dar cochet micuțul amfiteatru din clădirea anexă unde, dacă am fi vrut, am fi putut viziona filmul *Ion*. Chestia-i că n-am vrut.

Era ultima zi când mai puteam să facem ce vrem noi fiindcă a doua zi era nunta la care venisem în fapt.

Eram curios dacă această nuntă va semăna cumva cu nunta mea săvârșită cu mai bine de 40 de ani în urmă la Josenii Bârgăului.

Muzeul „Liviu Rebreanu”

Bibliografie

1. BREBAN, Vasile, *Dicționar al limbii române contemporane*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
  2. CERCEJA, Toader, *Amintiri din război*, fără an al editării și fără numele editurii.
  3. STOICA, Georgeta, PETRESCU, Paul, BOCȘE, Maria, *Dicționar de artă populară*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
  4. VLAD, Maria Marinela, *Heniu și Miroslovele; Tătarxa*, Editura Karuna, Bistrița, 2005.
  5. VRĂSMAȘ, Nicolae, *Prundu Bârgăului o vatră străveche*, vol.I, Editura Karuna, Bistrița, 2007.
  6. *** *Răsunetul* nr.4887 – 27 august 2008, cu suplimentul său *Gazeta de Bârgău* serie nouă, anul IV, nr.42, august 2008.
- *** *România; atlas rutier*, Cartographia Kft., Budapest, 2003.